

УДК 352:330.332

Голєніщева Є. Ю., здобувач, НУЦЗУ

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В РІЗНИХ КРАЇНАХ СВІТУ

У статті розглядається зміст та особливості державної інвестиційної політики у різних країнах світу. Наведені відмінні особливості державної інвестиційної політики зарубіжних країн. Запропоновано шляхи застосування досвіду державної інвестиційної політики різних країн для удосконалення української інвестиційної політики.

Ключові слова: *державна інвестиційна політика, інвестиційні компанії, державна інвестиційна діяльність, іноземний капітал, інвестиційна сфера, інвестиційна модель, прямі інвестиції.*

In the article the content and characteristics of public investment policy in different countries. These distinctive features of state investment policy abroad. The ways of applying the experience of public investment policy in different countries for the improvement of Ukrainian investment policy.

Key words: *public investment policy, investment companies, public investment, foreign capital investment, investment model, direct investment.*

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку економіки України найважливішим напрямком державної інвестиційної політики є досягнення сприятливого інвестиційного клімату в країні та подальше стимулювання припливу прямих іноземних інвестицій в економіку.

Аналіз державної інвестиційної політики, що проводиться в країнах з ринковою економікою, свідчить про те, що вона, як правило, не зводиться лише до створення загальних умов інвестиційної діяльності, а передбачає активну роль держави у створенні системи довгострокового фінансування економіки.

Багато країн, у тому числі держави Євросоюзу, хоча і пред'являють до іноземним державам жорсткі вимоги щодо мінімізації державного втручання в економіку, самі проводять активну державну протекціоністську політику. Це викликано тим, що рішення низки інвестиційних завдань, поставлених державою, неминуче вимагає такого втручання.

Державне фінансування економіки за кордоном здійснюється за допомогою різноманітних, в тому числі і програмно-цільових, методів і розподіляється по різних секторах економіки, для чого використовуються різні типи

спеціальних державних фінансових інститутів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розгляду державної інвестиційної політики присвятили такі вчені, як Л.В. Гоцуляк, Дж. Копперн, Ю.Д. Притика, В. Горт, В.М. Геєць, О.А. Колодізев, Я.А. Солтис, Г.В. Марков, Ф. П. Ткачик та інші. Однак аналіз публікацій з приводу ефективної державної інвестиційної політики не є повним. На даному етапі розвитку нашої країни потрібно вивчення досвіду розвинених країн та вдосконалення законодавчої бази стосовно поліпшення інвестиційної привабливості.

Постановка завдання. Метою даної статті є дослідження досвіду державної інвестиційної політики країн з різним розвитком економіки.

Виклад основного матеріалу. Виходу української економіки з інвестиційної кризи в даний час багато в чому перешкоджає відсутність в країні необхідних обсягів внутрішніх ресурсів для накопичень.

З метою зміни ситуації та підвищення рівня добробуту нашої країни необхідно вивчити механізми реалізації державної інвестиційної політики країн з розвинутою економікою.

Процес розробки національної інвестиційної політики все більше орієнтується на нові стратегії розвитку. Більшість держав прагнуть залучати і заохочувати іноземні інвестиції в інтересах зміцнення виробничого потенціалу та сталого розвитку. Водночас безліч країн в даний час зміцнюють норми регулювання іноземних інвестицій.

Заходи державної політики у сфері іноземного інвестування мають відповідати масштабам й напрямкам ринкової трансформації. Необхідно враховувати сукупність внутрішніх і зовнішніх, суб'єктивних та об'єктивних факторів, що можливо тільки за наявності дієвої системи державного регулювання, а також відповідного науково-методичного й фундаментального забезпечення.

Найбільш цікавим в питаннях регулювання інвестиційної діяльності представляється досвід різних країн світу. Ці країни, економічні стратегії розвитку яких, могли б нині послужити наочним прикладом для української держави.

США – країна з досить розвинутою економікою. Інвестиційний клімат США є досить яскравим і привабливим. Сьогодні ця країна знаходиться на першому місці за обсягами залучення іноземного капіталу в економіку своєї країни (у середньому близько 20 % світового рівня). Стосовно до інвестицій в країну США дотримується політики максимального стимулювання іноземних інвесторів, залишаючи за собою право контролю за інвестиціями в найбільш чутливих секторах економіки.

У США в силу федеративного устрою держави регулювання питань іноземних інвестицій здійснюється на двох рівнях: на федеральному рівні і на рівні штатів. При цьому на федеральному рівні, як правило, встановлюються загальні вимоги, а конкретні приписи щодо участі іноземних інвесторів у проектах на території відповідних штатів встановлюються органами

місцевого управління таких штатів. Таким чином, робота по залученню іноземних інвестицій будується кожним штатом самостійно на підставі довгострокових і короткострокових програм, розроблених з урахуванням місцевих особливостей і потреб та відповідно до місцевого законодавства.

Правове регулювання іноземних інвестицій в США на федеральному рівні здійснюється на підставі значного числа правових актів, зокрема, Публічного закону № 110-49 «Про іноземні інвестиції та національної безпеки» 2007 року (Foreign Investment and National Security Act) і відповідних галузевих законів [2].

Сьогодні державна інвестиційна політика в США направлено на залучення інвестицій, як з боку американських компаній, так і зарубіжних. Розглянемо особливість державної інвестиційної політики Китаю.

Державна інвестиційна політика КНР як частина стратегії реформ і модернізації багато в чому визначає високі темпи економічного зростання і соціальні зміни в Китаї. Вона все частіше знаходить продовження в зовнішньому і зовнішньоекономічному курсі країни, надає зростаючий вплив на економіку сусідніх держав.

Слід зазначити, що в Китаї враховуються обсяги іноземних інвестицій відповідно до укладених контрактів, а також обсяги освоєних (використаних) інвестицій за цими контрактами. Очевидно, обсяги освоєних інвестицій менше обсягів за контрактами.

У 2013 році в Китаї було прийнято низку нових нормативних актів у галузі регулювання діяльності зарубіжних інвесторів усередині країни. Прийняті в 2013 р уповноваженими органами Китаю нормативні документи з'явилися логічним продовженням державної політики щодо вдосконалення інвестиційного клімату, початок якої було покладено в 2012 р. [2].

Як приклад ефективної державної інвестиційної політики, на нашу думку, для України може бути використаний досвід і таких країн як Великобританія, Франція, Німеччина і Японія.

Основними механізмами реалізації державної інвестиційної політики в даних країнах виступають:

1. Регулювання (підтримка або обмеження) загального обсягу капіталовкладень (це головний метод управління інвестиційним процесом, здійснюваний через політику позичкового відсотка, грошову, податкову і амортизаційну політики).

2. Вибіркове стимулювання капіталовкладень в певні підприємства, галузі та сфери діяльності через кредитні та податкові пільги, наприклад, за допомогою інвестиційного кредиту.

3. Пряме адміністративне втручання в інвестиційний процес з метою введення або виведення певних виробничих потужностей шляхом узгодження планів і дій найбільших корпорацій.

Схожість даних механізмів у реалізації державної інвестиційної політики цих держав пояснюється тим, що вони характерні для більш розвинених

країн, де ринкова економіка вже зміцніла і продовжує розвиватися. Тим не менш, є і ряд відмінностей у формах регулювання інвестиційного механізму.

Так, в якості характерних рис державної інвестиційної політики Великобританії можна виділити наступні відмінності: відсутність єдиного закону, що регулює інвестиційну діяльність; регулювання діяльності професіоналів фондового ринку максимально відділене від держави; суворі відповідальність за ефективність їх реалізації та витрачання на всіх рівнях; прийняття та реалізація інвестиційних рішень здійснюються на позабюджетній (приватній) і поворотній основі; спрямованість системи регулювання інвестиційної діяльності на захист прав власників капіталу і на забезпечення найбільш безперешкодного; жорстка конкуренція між окремими учасниками фінансового ринку тощо.

У регулюванні інвестиційної діяльності Німеччини, також як і у Великобританії, особливе місце відводиться інвестиційним компаніям, діяльність яких регулюється Законом про інвестиційні компанії (1970 рік). Характеризуючи німецький стереотип регулювання інвестиційного процесу, хотілося б відзначити його творчу спрямованість по відношенню до внутрішніх фінансових інститутів. А в якості загальних відмінних рис німецької системи правового регулювання інвестиційної сфери можна виділити: відсутність єдиного закону та органу, що регулює інвестиційну діяльність в Німеччині; ускладнені умови проникнення на ринок нових фірм, що зменшує їх число і знижує можливості вибору для інвесторів; висока ступінь контролю, що забезпечує уряду максимальну зручність при здійсненні контрольних функцій; жорстке прогресивне оподаткування доходів господарюючих суб'єктів; суворі система оподаткування надприбутків та податкових санкцій за недобросовісну цінову конкуренцію; низький рівень ризику втратити, вкладені в інвестиційний фонд, кошти; децентралізоване регулювання ринку цінних паперів тощо [3].

У Франції єдиний спеціальний закон, що регулює іноземні інвестиції, теж відсутній. Незважаючи на це, в країні діє система «попереднього повідомлення влади про наміри продовження термінів апробації», яка поширюється головним чином на інвесторів з країн, які не є членами Європейського союзу, у разі участі їх у діяльності французької компанії. У законодавстві Франції також існує чітке розмежування між прямими та іншими іноземними капіталовкладеннями, що пояснюється застосуванням більш пільгового регулювання у відносинах останніх. Таким чином, в якості основних відмінних рис французької моделі регулювання інвестиційних процесів можна виділити такі: відсутність єдиного закону, що регулює інвестиційну діяльність у Франції; низький рівень контролю над іноземними підприємствами, що діють на території країни; «Пропускна система на ринок»; система «попереднього повідомлення влади»; чітке розмежування між прямими та іншими іноземними капіталовкладеннями тощо [4].

Перейдемо до аналізу державної інвестиційної політики Австрії. Єдиного державного акту, що регламентує відносини в інвестиційній сфері, в

Австрії не існує. Порядок і умови здійснення інвестицій і різних форм їх стимулювання закріплені в ряді федеральних і земельних актів і директив з конкретних питань. Основний принцип державної інвестиційної політики Австрії – надання інвесторам свободи вибору напрямків інвестування та джерел їх фінансування. Прямих обмежень інвестиційної діяльності в будь-яких галузях держава не встановлює. При цьому в окремих випадках капіталовкладення можуть стримуватися необхідністю отримання спеціального дозволу (концесії) для здійснення певних видів господарської діяльності, вимогами з охорони навколишнього середовища та іншими приписами, безпосередньо не пов'язаними з питаннями інвестування.

Іноземним інвесторам на умовах взаємності в Австрії надається національний режим. Іноземні інвестиції допускаються в усі галузі її економіки за винятком оборонної промисловості, підприємств і організацій, що знаходяться на бюджетному фінансуванні (федеральні залізниці, пошта і телеграф, радіо і телебачення), а також галузей і видів діяльності, які є державною монополією (гірничодобувна промисловість, виробництво тютюнових виробів і спиртних напоїв) [9]. Розглянемо державну інвестиційну політику Нідерландів.

Нідерланди традиційного мають імідж країни зі сприятливим інвестиційним кліматом, що обумовлено легкістю реєстрації юридичних осіб, відсутністю адміністративних бар'єрів, сприятливим правовим полем, в першу чергу податковими преференціями, а також великою кількістю міжнародних угод про уникнення подвійного оподаткування.

Привабливість ринку Нідерландів для довгострокових інвестиційних проектів в останні роки підвищується. Уряд Нідерландів послідовно реалізує стратегію залучення в Нідерланди іноземних інвестицій на базі партнерської взаємодії держави, бізнесу та науки. Інвестиційна політика Нідерландів будується на грамотній презентації інвестиційних проектів потенційним іноземним партнерам.

Активно розвивається інвестиційне співробітництво Нідерландів з США, Великобританією, Німеччиною, Японією, країнами БРІКС. Голландські механізми підтримки державної інвестиційної політики характеризуються чіткими вимогами в поєднанні з гнучким застосуванням інструментів регулювання бізнесу: розумні ставки податків і акцизів, економічне обґрунтування і планування розподілу коштів, єдині закони ведення бізнесу, торгівлі та охорони навколишнього середовища. У Нідерландах діє спеціалізоване державне агентство з іноземних інвестицій (Netherlands Foreign Investment Agency), що є підрозділом Міністерства економіки. У 2013 році Уряд Нідерландів реалізувало комплекс заходів по захисту інвестицій та фінансової підтримки підприємств малого та середнього бізнесу (складають основу економіки Нідерландів) [8]. Перейдемо до аналізу державної інвестиційної політики Казахстану.

Казахстан сьогодні займає лідируюче положення за обсягом залучених іноземних інвестицій на душу населення серед країн СНД. Визнанням по-

ліпшення економічного становища Казахстану та інвестиційного клімату в країні стало неодноразове підвищення кредитних рейтингів країни провідними міжнародними рейтинговими агентствами. Казахстан сьогодні є першою з країн СНД, якій присвоєно інвестиційний рейтинг агентством Moody's Investors Service.

Сьогодні і в перспективі перевага віддається прямим інвестиціям, які мають ряд істотних переваг перед іншими формами економічного впливу:

- є прямим джерелом капіталовкладень у виробництво товарів і послуг, забезпечуючи залучення новітніх світових технологій, ноу-хау, передових методів управління та маркетингу;
- не лягають тягарем на зовнішній борг країни;
- сприяють інтеграції національної економіки у світову завдяки різноманітному виробничому і науково-технічному співробітництву, піднімаючи ділову та господарську активність [6].

Таким чином, найбільш прийнятною для Казахстану формою залучення іноземного капіталу є прямі інвестиції. Для досягнення найкращого результату в даному процесі необхідно створити всі умови для іноземних інвесторів. Тобто необхідно створити сприятливий інвестиційний клімат.

Основними законодавчими актами у формуванні загальнодержавної системи з підтримки та залученню іноземних і вітчизняних прямих інвестицій, крім Конституції країни, є: Цивільний, Податковий і Митний кодекси; закони про іноземні інвестиції, про державну підтримку прямих інвестицій, про валютне регулювання, про ринок цінних паперів, про інвестиційні фонди; укази Президента РК, що мають силу Закону, про надра та надрокористування, про нафту, про землю, про страхування та інші.

Отже, державна підтримка прямих інвестицій полягає в законодавчих гарантіях забезпечення інвестиційної діяльності (необхідні законодавчі акти), встановленні системи пільг і преференцій, наявності єдиного державного органу, уповноваженого представляти Республіку Казахстан перед іноземними інвесторами.

Метою державної підтримки прямих інвестицій є створення сприятливого інвестиційного клімату для забезпечення прискореного розвитку виробництва товарів, робіт і надання послуг у пріоритетних секторах економіки.

Державна інвестиційна політика Вірменії є частиною загальної економічної політики Уряду і розглядається як один з найважливіших засобів економічного розвитку.

Важливими стимулами для припливу інвестицій до Вірменії є ліберальне законодавство і податковий режим, а також наявність кваліфікованої робочої сили.

Законодавство Вірменії в області інвестицій дуже ліберальне і практично не поступається міжнародним стандартам, а за індексом економічної свободи Вірменія знаходиться попереду всіх країн СНД по інвестиційному клімату і ступеня відкритості бізнесу.

По відношенню до інвестицій Республіка Вірменія здійснює політику «відкритих дверей», що закріплено в законодавстві: в Законі «Про іноземні інвестиції» Вірменії, прийнятому в 1994 році, в Концепції Інвестиційної політики, затвердженій в 2005 році, і в регулюючих економічне середовище інших законодавчих актах, що стосуються інвестицій.

Основними принципами інвестиційної політики Вірменії є застосування ліберальних принципів економічної діяльності в інвестиційній сфері, забезпечення привабливості та стабільності законодавства, що регулює інвестиції, забезпечення рівних, чи не дискримінаційних економічних умов для іноземних і внутрішніх інвесторів, надання національного режиму та режиму найбільшого сприяння іноземним інвесторам і інвестицій і забезпечення захисту законних інтересів інвесторів та інвестицій [10].

У Білорусі сьогодні створені сприятливі умови для залучення в країну іноземних інвестицій. У багато вони обумовлені державної інвестиційної політикою, в основу якої Уряд республіки закладає кілька основних принципів:

- багатовекторність інвестиційного співробітництва;

Сьогодні основні інвестори в республіці – це Росія, на частку якої припадає близько чверті залучених інвестицій від загального обсягу, і ряд європейських країн (Швейцарія, Австрія, Німеччина, Нідерланди).

Інноваційну спрямованість інвестицій покликана забезпечити реалізація проекту зі створення Парку високих технологій. В даний час державою взято курс на розвиток перспективних, з точки зору світової науки, напрямків досліджень: інформаційні технології, біотехнології, оптико-електронні технології і прилади, мікроелектроніка, лазерні та плазмові технології, приладобудування, машинобудування, лікарські препарати.

- установа рівних умов діяльності для іноземних і національних інвесторів;

Акценти в інвестиційній політиці поступово зміщуються від преференційного режиму до створення універсальних загальноекономічних умов, що визначають привабливість інвестиційного середовища, що забезпечить стабільні і передбачувані правила гри всіх інвесторів.

Для підвищення інвестиційної привабливості у всіх обласних центрах і столиці Білорусі на строк від 30 до 50 років Указами Президента країни створено шість вільних економічних зон, які являють собою території зі спеціальними податковими, митними та реєстраційними режимами і дають додаткові пільги інвесторам [3].

Висновки. Отже, в аналізованих зарубіжних країнах, як і в Україні, на проведену інвестиційну політику і її нормативно-правове забезпечення сильний вплив здійснюють інтеграційні процеси, що відбуваються останнім часом у світі. Це є схожою ознакою в регулюванні інвестиційної діяльності в Україні і в зарубіжних країнах. Однак є й деякі відмінності, які Україні варто було б врахувати на шляху формування ефективної інвестиційної моделі держави. Наприклад, у США Україна могла б запозичити жорстку систему

контролю інвестиційної діяльності; у Японії – розбірливість в потенційних інвесторів; у Франції – політику зниження ризику вкладених в інвестиційні фонди грошових коштів; у Великобританії – ефективну пільгову політику; у Німеччині – систему «попереднього повідомлення влади тощо. Усе це дозволило б українській державі найбільш успішно влитися в систему світового господарства і зайняти своє місце серед експортно-імпортного обороту в світі. А єдиний політико-економічний курс у сфері розвитку іноземної інвестиційної діяльності, який застосовується в усіх вище означених розвинених зарубіжних країнах, і зовсім повинен стати таким собі «шаблоном» для України з метою формування ефективної системи інвестиційного законодавства, а значить, у вітчизняному нормативно-правовому забезпеченні повинні бути проведені своєчасні коригування наявних форм і механізмів регулювання, адекватних сучасній розвиненій ринкової економіки країни.

Список використаних джерел

1. Білій А. Хронологічний огляд розвитку міжнародної інвестиційної діяльності / А. Білій, Д. Гайдай // Стратегія економічного розвитку країн в умовах глобалізації. – 2013. – № 3. – С. 3–4.
2. Любімов В. І. Особливості державного регулювання іноземних інвестицій: закордонний досвід / В. І. Любімов // Економічний простір. – 2009. – № 21. – С. 65–71.
3. Лук'яненко Д. Г. Міжнародна інвестиційна діяльність : підруч. / Б.В. Губський, О.М. Мозговий та ін. – К. : КНЕУ, 2003. – 387 с.
4. Майорова Т. В. Інвестиційна діяльність : підруч. / Т. В. Майорова. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 472 с.
5. Пріоритети інвестиційної політики в контексті модернізації економіки України / А. П. Павлюк, Д. С. Покришка, О. О. Молдован, Д. В. Ляпін та ін. – К. : НІСД, 2013. – 80 с.
6. Ткачик Ф. П. Інвестиційне співробітництво України з розвиненими країнами світу в напрямі регіонального розвитку // Науковий вісник. – Ірпінь, 2010. – № 4 (51). – С. 12–17.
7. Шатило О. А. Фінансово-економічна складова інноваційно-інвестиційної політики розвинених країн світу: досвід для України // Наукові розвідки з державного та муніципального управління. – К., 2011. – Вип. 2. – С. 264–271.
8. Міністерства економіки Нідерландів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://investinholland.com>.
9. European Commission: Foreign direct investment statistics [Electronic recourse]. – Regime of access : http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Foreign_direct_investment_statistics.
10. World Investment Report 2014 [Electronic recourse]. – Regime of access: <http://www.unctad.org>.